

πραγματικῶς ἰδέα, τότε εὐρίσκεται ἐν αὐτῇ τόση ὕλη, ὅση καὶ ἐν τῇ ἰδέᾳ τοῦ Παντός.

Ἡ μακρὰ αὕτη ἀνάλυσις ἦτο ἀναγκαία, διὰ νὰ δειχθῇ ὅτι μία πραγματικότης, ἣτις ἐπαρκεῖ εἰς ἑαυτήν, δὲν εἶναι ἀναγκαιῶς πραγματικότης ξένη πρὸς τὴν διάρκειαν. Ἐάν τις διέρχεται (ἐναυνειδῆτως ἢ ἀσυνειδῆτως) ἐκ τῆς ἰδέας τοῦ μηδενός, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ ὄντος, τὸ ὄν εἰς ὃ καταλήγει εἶναι οὐδὲν λογικὴ ἢ μαθηματικὴ, ἄρα ἄχρονος, ἀίδιος. Καί, ὡς ἐκ τούτου, ἐπιδιάλλεται στατική τις σύλληψις τοῦ πραγματικοῦ· τὸ πᾶν φαίνεται δοθὲν ἐν μιᾷ φορᾷ καὶ μόνη, ἐν τῇ αἰωνιότητι. Ἀλλὰ πρέπει νὰ συνηθίσωμεν νὰ νοῶμεν τὸ ὄν ἀπ' εὐθείας, χωρὶς περιγύρους, χωρὶς ν' ἀπευθυνώμεθα κατὰ πρῶτον εἰς τὸ παρεντιθέμενον μεταξὺ αὐτοῦ καὶ ἡμῶν φάντασμα τοῦ μηδενός. Πρέπει νὰ προσπαθήσωμεν, ἐν προκειμένῳ, νὰ βλέπωμεν διὰ νὰ βλέπωμεν, καὶ ὄχι πλέον νὰ βλέπωμεν διὰ νὰ δρῶμεν. Τότε τὸ Ἀπόλυτον ἀποκαλύπτεται ἐγγύτατα ἡμῶν καί, κατὰ τι μέτρον, ἐν ἡμῖν. Ὅπως ἡμεῖς, ἀλλά, ἀπὸ τινων ἀπόψεως, ἀπείρως περισσότερον συγκεντρωμένον καὶ περισσότερον οὐσπειρωμένον ἐφ' ἑαυτοῦ, τὸ Ἀπόλυτον διαρκεῖ.

Ἀλλὰ νοοῦμέν ποτε τὴν πραγματικὴν διάρκειαν; Καὶ ἐδῶ ἀκόμη εἶναι ἀναγκαία ἡ ἄμεσος ἐγκαθίδρυσις ἐν αὐτῇ. Δὲν θὰ φθάσῃ τις εἰς τὴν διάρκειαν διὰ λοξοδρομιῶν, πρέπει νὰ ἐγκατασταθῇ ἐν αὐτῇ ἐξ ἐφόδου, τοῦθ' ὅπερ ἡ διάνοια συνηθέστατα ἀρνεῖται νὰ πράξῃ, συνηθισμένη, ὅπως εἶναι, νὰ νοῇ τὸ κινούμενον τῇ μεσολαβήσει τοῦ ἀκινήτου.

Ὁ ρόλος τῆς διανοίας εἶναι, πράγματι, νὰ ἐφορεύῃ τῆς δράσεως. Ἐν τῇ δράσει, λοιπόν, τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι τὸ ἐνδιαφέρον ἡμᾶς· τὰ μέσα ὀλίγον ἐνδιαφέρουσιν, ἀρκεῖ νὰ ἐπιτευχθῇ ὁ σκοπός. Ἐντεῦθεν προέρχεται τὸ ὅτι τείνομεν ἐξ ὀλοκλήρου πρὸς τὸν πραγματοποιητέον σκοπόν, ἐμπιστευόμενοι, κατὰ τὸ πλεῖστον, εἰς αὐτὸν ὅπως καταστήσῃ τὴν ἰδέαν πράξιν. Καὶ ἐντεῦθεν προέρχεται ἐπίσης ὅτι τὸ τέρμα μόνον, εἰς ὃ θὰ κατασταλάξῃ ἡ ἡμετέρα ἐνεργητικότης, θὰ παριστᾶται ἐξυπονοουμένως εἰς τὸ πνεῦμα ἡμῶν· αἱ καταστατικαὶ κινήσεις αὐτῆς ταύτης τῆς πρά-

ξεως διαφεύγουσι τὴν συνείδησιν ἡμῶν, ἢ φθάνουσι μέχρις ἡμῶν συγκεχυμένως. Θεωρήσωμεν ἀπλουστάτην τινὰ πράξιν, ὅπως ἡ τῆς κινήσεως τοῦ βραχίονος. Τίθ' ἀπεγινόμεθα, ἂν εἶχομεν νὰ φαντασθῶμεν ἐκ τῶν προτέρων ὅλας τὰς στοιχειώδεις συσπάσεις καὶ τάσεις, τὰς ὁποίας ἡ κίνησις αὕτη ἐπάγει, ἢ ἀκόμη καὶ νὰ τὰς ἀντιληφθῶμεν, μίαν πρὸς μίαν, ἐνῶ αὐταὶ συντελοῦνται; Τὸ πνεῦμά μεταφέρεται ἀμέσως εἰς τὸν σκοπόν, δηλαδή εἰς τὴν σχηματικὴν καὶ ἀπλοποιημένην ὄψιν τῆς πράξεως ὑποτιθεμένης συντετελεσμένης. Τότε, ἐὰν οὐδεμία ἀνταγωνίστρια παράστασις ἐξουδετερώσῃ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πρώτης, αἱ σχετικαὶ κινήσεις ἐξ ἑαυτῶν θὰ ἔλθωσι νὰ συμπληρώσωσι τὸ σχῆμα, ἀναρροφώμεναι, τρόπον τινά, ὑπὸ τοῦ κενοῦ τῶν μεσοδιαστημάτων των. Ἡ διάνοια λοιπὸν δὲν παριστᾷ εἰς τὴν ἐνεργητικότητά εἰμὴ ἐπιτευκτέους σκοπούς, δηλαδή σημεῖα ἀναπαύσεως. Καί, ἀπὸ ἐνὸς ἐπιτευχθέντος σκοποῦ εἰς ἄλλον ἐπιτευχθέντα σκοπόν, ἀπὸ ἀναπαύσεως εἰς ἀνάπαυσιν, ἡ ἐνεργητικότης ἡμῶν μεταφέρεται διὰ σειρᾶς τινος ἀναπάλλσεων, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων ἡ συνείδησις ἡμῶν ἀποστρέφει, ὅσον τὸ δυνατόν, τὸ πρόσωπον ἐκ τῆς συντελουμένης κινήσεως, ἵνα μὴ παρατηρῇ εἰμὴ τὴν πρόωρον εἰκόνα τῆς κινήσεως συντετελεσμένης.

Διὰ νὰ φαντασθῇ, λοιπὸν, ἀκίνητον τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συντελουμένης πράξεως, ἡ διάνοια πρέπει ν' ἀντιληφθῇ ἀκίνητον ἐπίσης τὸ περιβάλλον ὑπὸ τοῦ ὁποίου περιχειλοῦται τὸ ἀποτέλεσμα. Ἡ ἐνεργητικότης ἡμῶν εἶναι καταχωρημένη ἐν τῷ ὕλικῳ κόσμῳ. Ἐὰν ἡ ὕλη μᾶς ἐφαίνετο ὡς διηνεκῆς ροή, εἰς οὐδεμίαν τῶν δράσεων ἡμῶν θὰ προσδιωρίζομεν τέρμα καὶ δὲν θὰ παριστῶμεν ἐκ τῶν προτέρων μέλλον τι πάντοτε φευγαλέον. Διὰ νὰ πηδᾷ ἡ ἐνεργητικότης ἡμῶν ἀπὸ πράξεως εἰς πράξιν, πρέπει ἡ ὕλη νὰ διέρχεται ἀπὸ καταστάσεως εἰς κατάστασιν, διότι μόνον ἐν καταστάσει τινὶ τοῦ ὕλικου κόσμου δύναται ἡ δράσις ἡμῶν νὰ καταχωρήσῃ ἐν ἀποτέλεσμα καί, συνεπῶς, νὰ συντελεσθῇ. Ἄλλ' οὕτω μᾶς παρουσιάζεται ἡ ὕλη;

A priori, δύναται νὰ προεικασθῇ ὅτι ἡ ἀντίληψις ἡμῶν προπαρασκευάζεται διὰ νὰ ἐπιληφθῇ τῆς ὕλης ἀπὸ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς. Τὰ αἰσθητήρια ὄργανα καὶ τὰ κινήτηρια ὄργανα εἶναι πράγματι συνδιατεταγμένα πρὸς ἄλληλα. Τὰ πρῶτα λοιπὸν συμβολίζουν τὴν ἰκανότητα ἡμῶν τοῦ ἀντιλαμβάνεσθαι, ὅπως τὰ δευ-

τερα συμβολίζουσι τὴν ἰκανότητα ἡμῶν τοῦ δράν. Ὁ ὀργανισμὸς μᾶς ἀποκαλύπτει ἐπίσης, ὑπὸ ὄρατὴν καὶ ἀπτήν μορφήν, τὴν ἐντελῆ συμφωνίαν τῆς ἀντιλήψεως καὶ τῆς δράσεως. Ἐάν, λοιπόν, ἡ ἐνεργητικότητα ἡμῶν ἀποβλέπη πάντοτε πρὸς ἀποτελέσματι, ἐν τῷ ὁποίῳ στιγμιαίως καταχωρεῖται, ἡ ἀντίληψις ἡμῶν οὐδόλως ὀφείλει νὰ συγκρατῆ ἐν ἐκάστη στιγμῇ ἐκ τοῦ ὄλικου κόσμου ἄλλο τι, εἰμὴ κατάστασιν τινα, ἐν ἣ προσωρινῶς τοποθετεῖται. Τοιαύτη εἶναι ἡ παρουσιαζομένη εἰς τὸ πνεῦμα ὑπόθεσις. Εἶναι εὐκόλον νὰ ἴδωμεν ὅτι ἡ ἐμπειρία τὴν ἐπιδεδαιιοῖ.

Ἀπὸ τοῦ πρώτου βλέμματος ἐπὶ τοῦ κόσμου, πρὶν ἢ κἂν ἀφορίσωμεν σώματα, διακρίνομεν ἐν αὐτῷ ποιότητας. Χρῶμά τι διαδέχεται ἄλλο χρῶμα, ἦχος ἦχον, ἀντίστασις ἀντίστασιν κ.τ.λ. Ἐκάστη τῶν ποιότητων τούτων, ἰδιαιτέρως λαμβανομένη, εἶναι μία κατάστασις ἣτις φαίνεται ἐμμένουσα οἷα εἶναι, ἀκίνητος, ἀναμένουσα ἵνα τὴν ἀντικαταστήσῃ ἄλλη τις. Ἐκάστη ὁμῶς τῶν ποιότητων τούτων ἀπροσυντίθεται, ἐν τῇ ἀναλύσει, εἰς ἄπειρον ἀριθμὸν στοιχειακῶν κινήσεων. Ἐάν βλέπῃ τις ἐν αὐτῇ κραδασμούς, ἢ τὴν φαντάζηται κατὰ διάφορον ὄλως τρόπον, τὸ βέβαιον γεγονός εἶναι ὅτι πᾶσα ποιότης εἶναι μεταβολή. Εἰς μάτην, ἐξ ἄλλου, ζητεῖται ἐνταῦθα, ὑπὸ τὴν μεταβολήν, τὸ μεταβαλλόμενον πρᾶγμα· προσωρινῶς πάντοτε καὶ διὰ νὰ ἰκανοποιήσωμεν τὴν φαντασίαν ἡμῶν, ἀποδίδομεν τὴν κίνησιν εἰς κινήτόν τι. Τὸ κινήτον φεύγει ἀδιαλείπτως ὑπὸ τὸ βλέμμα τῆς ἐπιστήμης, ἣτις πάντοτε δὲν ἔχει νὰ ἀσχοληθῇ εἰμὴ μὲ τὴν κινήτικότητα. Εἰς τὸ ἐλάχιστον ἀντιληπτὸν τμήμα τοῦ δευτερολέπτου, ἐν τῇ σχεδὸν στιγμιαίᾳ ἀντιλήψει αἰσθητῆς τινος ποιότητος, θύνανται νὰ εὐρίσκωνται τρισεκατομμύρια ἐπαναλαμβανομένων ταλαντεύσεων· ἡ διάρκεια αἰσθητῆς τινος ποιότητος συνίσταται εἰς τὴν ἐπανάληψιν ταύτην κινήσεων, ὅπως ἐκ διαδοχικῶν παλμῶν ἀποτελεῖται καὶ ἡ διάρκεια τῆς ζωῆς. Ἡ πρώτη λειτουργία τῆς ἀντιλήψεως εἶναι ἀκριβῶς νὰ συλλαμβάνῃ σειρὰν τινα στοιχειακῶν μεταβολῶν, ὑπὸ μορφήν ποιότητος, ἢ ἀπλῆς καταστάσεως, διὰ συμπυκνωτικῆς τινος ἐργασίας. Ὅσον μεγαλυτέρα εἶναι ἡ καταμερισθεῖσα εἰς ἐν ζωϊκὸν εἶδος δύναμις πρὸς δράσιν, τόσον πολυαριθμότεραι, ἀναμφιδόλως, εἶναι αἱ στοιχειακαὶ μεταβολαί, τὰς ὁποίας ἡ ἰκανότης τοῦ ἀντιλαμβάνεσθαι συγγεντρώνει ἐν μιᾷ τῶν στιγμῶν τούτων. Καὶ ἡ πρόοδος ὀφείλει νὰ

εἶναι συνεχῆς ἐν τῇ φύσει, ἀπὸ τῶν ὄντων τὰ ὅποια κραδαίνονται σχεδὸν ἐκ συμφώνου πρὸς τοὺς κραδασμοὺς τοῦ αἰθέρος, μέχρις ἐκείνων τὰ ὅποια ἀκίνητοιοῦσι τρισεκατομμύρια τοιούτων κραδασμῶν ἐν τῇ βραχυτάτῃ τῶν ἀπλῶν των ἀντιλήψεων. Ἐὰν πρῶτα οὐδόλως αἰσθάνονται ἄλλο τι εἰμὴ κίνησιν, τὰ ἄλλα ἀντιλαμβάνονται ποιότητα. Ἐὰν πρῶτα εἶναι ἐγγύτατα τοῦ νᾶ παρασυρθῶσιν ἐν τῇ συναρμογῇ τῶν πραγμάτων· τὰ ἄλλα ἀντιδρῶσι καὶ ἢ τάσις τῆς ἰκανότητός των δράσεως εἶναι, ἀναμφιδόλως, ἀνάλογος τῆς συγκεντρώσεως τῆς ἰκανότητός των ἀντιλήψεως. Ἡ πρόσδος συνεχίζεται μέχρις αὐτῆς ταύτης τῆς ἀνθρωπότητος. Εἶναι τις τόσον περισσότερον «ἄνθρωπος δράσεως», ὅσον περισσότερον δύναται νὰ περιλάβῃ εἰς ἓν βλέμμα μεγαλύτερον ἀριθμὸν συμβάντων· ὁ ἴδιος λόγος εἶναι δι' ὃν ἀντιλαμβάνεται τις, ἐν πρὸς ἓν, τὰ ἀλλεπάλληλα γεγονότα καὶ ἀφήνεται νὰ ὀδηγηθῆται παρ' αὐτῶν, ἢ τὰ καταλαμβάνει συλλήβδην καὶ κυριαρχεῖ αὐτῶν. Ἐν συνόψει, αἱ ποιότητες τῆς βλῆς εἶναι ἰσάριθμοι σταθεραὶ ἀπόψεις, τὰς ὅποιας λαμβάνομεν ἐπὶ τῆς ἀσταθείας αὐτῆς.

Ἦδη, ἐν τῇ συνεχείᾳ τῶν αἰσθητῶν ποιότητων ἀφορίζομεν σώματα. Ἐκαστον τῶν σωμάτων τούτων ἀλλάσσει, πραγματικῶς, ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν. Ἐν πρώτοις, ἀναλύεται εἰς ἄθροισμα ποιότητων καὶ πᾶσα ποιότης, ἐλέγομεν, συνίσταται εἰς διαδοχὴν στοιχειακῶν κινήσεων. Ἀλλὰ καὶ ἂν θεωρηθῇ ἡ ποιότης σταθερά τις κατάστασις, τὸ σῶμα εἶναι καὶ πάλιν ἀσταθές, καθ' ὅτι ἀλλάσσει ἀδιαλείπτως ποιότητος. Τὸ σῶμα ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἔχομεν βασιμωτέρους λόγους νὰ τὸ ἀπομονώμεν ἐν τῇ συνεχείᾳ τῆς βλῆς, διότι ἀποτελεῖ σύστημα σχετικῶς κλειστόν, εἶναι τὸ ζῶν σῶμα· πρὸς χάριν του, ἄλλως τε, ἀποτέμνομεν καὶ τὰ ἄλλα σώματα ἐκ τοῦ ὄλου. Ἡ ζωὴ, λοιπόν, εἶναι μία ἐξέλιξις. Συγκεντροῦμεν περίοδόν τινα τῆς ἐξελίξεως ταύτης εἰς σταθερὰν ὄψιν, τὴν ὅποιαν καλοῦμεν μορφήν, καὶ, ὅταν ἡ ἀλλαγὴ ἀποβῇ ἀρκούντως σημαντικῆ, διὰ νὰ νικήσῃ τὴν μακρὴν ἀδράνειαν τῆς ἀντιλήψεως ἡμῶν, λέγομεν ὅτι τὸ σῶμα ἠλλάξε μορφήν. Ἡ μᾶλλον δὲν ὑπάρχει μορφή, ἀφοῦ ἡ μορφή εἶναι τὸ ἀκίνητον καὶ ἡ πραγματικότης εἶναι κίνησις. Ὅ,τι εἶναι πραγματικὸν εἶναι ἢ συνεχῆς ἀλλαγὴ μορφῆς. Ἡ μορφή δὲν εἶναι στιγμιαία τις εἰκὼν λαμβανομένη ἐπὶ μεταλλαγῆς τινος. Καὶ ἐδῶ,

λοιπόν, ἀκόμη ἢ ἀντίληψις ἡμῶν προπαρρασκευάζεται διὰ νὰ στερεοποιῇ εἰς ἀσυνεχεῖς εἰκόνας τὴν ροϊκὴν συνέχειαν τοῦ πραγματικοῦ. Ὅταν αἱ ἀλλεπάλληλοι εἰκόνες δὲν διαφέρωσι πολὺ ἀπ' ἀλλήλων, τὰς θεωροῦμεν ὅλας ὡς τὴν μεγέθυνσιν ἢ τὴν σμίκρυνσιν μιᾶς καὶ μόνῃς μέσης εἰκόνας, ἢ ὡς μετασχηματισμὸν τῆς εἰκόνας ταύτης κατὰ διαφόρους διευθύνσεις. Καὶ τὸν μέσον τοῦτον ὄρον νοοῦμεν, ὅταν ὁμιλῶμεν ἕπερὶ τῆς οὐσίας ἐνὸς πράγματος, ἢ περὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ πράγματος.

Ἰέλως τὰ πράγματα, ἀπαξ συσταθέντα, ἐκφαίνουσι εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, διὰ τῶν ἀλλαγῶν καταστάσεως, τὰς βαθυτέρας μετατροπὰς, αἰτίνας συντελοῦνται εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Παντός. Λέγομεν τότε ὅτι τὰ πράγματα *δρῶσιν* ἐπ' ἀλλήλων. Ἡ δράσις αὕτη μᾶς ἐμφανίζεται ἀναμφιβόλως ὑπὸ μορφήν κινήσεως. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς κινήτικότητος τῆς κινήσεως ἀποστρέφομεν, ὅσον τὸ δυνατόν, τὸ βλέμμα ἡμῶν· ὅ,τι μᾶς ἐνδιαφέρει — τὸ εἶπομεν ἄνωτέρω — εἶναι τὸ ἀκίνητον σχεδίασμα τῆς κινήσεως μᾶλλον, παρά αὕτη αὕτη ἢ κίνησις. Πρόκειται περὶ ἀπλῆς τινος κινήσεως; Διερωτώμεθα: ποῦ βαίνει αὕτη; Ἦν παριστῶμεν ἐν ἐκάστη στιγμῇ διὰ τῆς κατευθύνσεως αὐτῆς, δηλαδὴ διὰ τῆς θέσεως τοῦ προσωρινοῦ αὐτῆς τέρματος. Πρόκειται περὶ κινήσεώς τινος πολυπλόκου; Θέλομεν νὰ μάθωμεν, πρὸ παντός τί συμβαίνει, τί κάμνει ἢ κίνησις, δηλαδὴ τὸ ἐπιτευχθὲν ἀποτέλεσμα ἢ τὴν διέπουσαν τάσιν. Ἐξετάσατε ἐξ ἐγγυτέρου ὅ,τι ἔχετε εἰς τὸ πνεῦμα, ὅταν ὁμιλήτε περὶ δράσεώς τινος συντελουμένης. Ἡ ἰδέα τῆς ἀλλαγῆς παρίσταται ἐκεῖ, συμφωνῶ, ἀλλὰ κρύπτεται ἐν τῷ σκιόφωτι. Ἐν πλήρει φωτὶ ὑπάρχει τὸ ἀκίνητον σχεδίασμα καὶ ἡ ὑποτιθεμένη συντελεσθεῖσα πράξις. Ἐκ τούτου, καὶ ἐκ τούτου μόνου, διακρίνεται καὶ καθορίζεται ἡ πολυπλοκὸς πράξις. Θὰ ἐδυσκολευόμεθα πολὺ νὰ φαντασθῶμεν τὰς συμφυεῖς πρὸς τὰς πράξεις τοῦ τρώγειν, πίνειν, κλπ. κινήσεις. Μᾶς ἄρκει νὰ γνωρίζωμεν, κατὰ τρόπον γενικὸν καὶ ἀπροσδιόριστον, ὅτι πᾶσαι αἱ πράξεις αὗται εἶναι κινήσεις. Ἀπαξ ἱκανοποιηθέντες ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, ζητοῦμεν ἀπλῶς τὴν παράστασιν τοῦ συνολικοῦ σχεδίου ἐκάστης τῶν πολυπλόκων τούτων κινήσεων, δηλαδὴ τὸ ἀκίνητον σχεδίασμα, τὸ ὅποσον τὰς ἀνέχει. Καὶ ἐδῶ ἀκόμη ἢ γνῶσις ἀναφέρεται εἰς κατάστασιν τινα μᾶλλον, παρά εἰς ἀλλαγὴν τινα. Καὶ εἰς τὴν τρίτην, λοιπόν, αὐτὴν περίπτωσιν συμβαίνει

τὸ ἴδιον μὲ τὰς δύο προηγουμένας. Ἐὰν πρόκειται περὶ ποιοτικῆς κινήσεως, ἢ περὶ ἐξελικτικῆς κινήσεως, ἢ περὶ ἐκτατικῆς κινήσεως, τὸ πνεῦμα κανονίζεται ὥστε νὰ λαμβάνη σταθερὰς εἰκόνας ἐπὶ τῆς ἀσταθείας. Καὶ καταλήγει οὕτως, ὅπως θ' ἀποδείξωμεν, εἰς τρία εἶδη παραστάσεων: α) τὰς ποιότητας, β) τὰς μορφὰς ἢ οὐσίας καὶ γ) τὰς πράξεις.

Εἰς τοὺς τρεῖς τούτους τρόπους τοῦ βλέπειν ἀνταποκρίνονται τρεῖς κατηγορίαι λέξεων: τὰ ἐπίθετα, τὰ οὐσιαστικά καὶ τὰ ρήματα, τὰ ὅποια εἶναι τὰ πρωταρχικά στοιχεῖα τῆς γλώσσης. Τὰ ἐπίθετα καὶ τὰ οὐσιαστικά συμβολίζουν, λοιπόν, καταστάσεις. Ἄλλὰ καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ ρῆμα, ἐὰν περιορισθῶμεν εἰς τὸ φωτισμένον μέρος τῆς παραστάσεως ἣν προκαλεῖ, δὲν ἐκφράζει ἄλλο τί.

Ἐὰν τις ἤδη ἐζήτει νὰ χαρακτηρίσῃ μετὰ περισσοτέρας ἀκρίβειας τὴν φυσικὴν ἡμῶν στάσιν ἀπέναντι τοῦ γίγνεσθαι, ἴδου τί θὰ εὔρισκε. Τὸ γίγνεσθαι εἶναι ἀπείρως ποικίλον. Τὸ γίγνεσθαι τὸ βαῖνον ἀπὸ τοῦ κιτρίνου εἰς τὸ πράσινον δὲν ὁμοιάζει μὲ τὸ βαῖνον ἀπὸ τοῦ πρασίνου εἰς τὸ κυανοῦν· εἶναι ποιοτικαὶ κινήσεις διάφοροι. Τὸ γίγνεσθαι τὸ βαῖνον ἀπὸ τοῦ ἀνθους εἰς τὸν καρπὸν δὲν ὁμοιάζει πρὸς τὸ βαῖνον ἀπὸ τοῦ σκώληκος εἰς τὴν νύμφην καὶ ἀπὸ τῆς νύμφης εἰς τὸ τέλειον ἔντομον· εἶναι ἐξελικτικαὶ κινήσεις διάφοροι. Ἡ τέχνη τῆς ἀντιλήψεως ἡμῶν, ὅπως καὶ ἡ τῆς διανοίας καὶ ἡ τῆς γλώσσης ἡμῶν, ἔγκειται εἰς τὸ νὰ ἐξάγωσιν ἐκ τῶν ποικιλιωτάτων τούτων γίγνεσθαι τὴν ἐνιαίαν παράστασιν τοῦ γίγνεσθαι ἐν γένει, γίγνεσθαι τι ἀπροσδιόριστον, ἀπλήρην ἀφαίρεσιν, ἣτις καθ' ἑαυτὴν δὲν λέγει τίποτε καὶ τὴν ὅποιαν μάλιστα εἶναι σπάνιον νὰ νοήσωμεν. Εἰς τὴν αὐτὴν πάντοτε, καὶ σκοτεινὴν ἢ ἀσυνεῖδητον ἐξ ἄλλου, ἴδραν ταύτην, προσθέτομεν, ἐν ἐκάστη ἰδιαιτέρᾳ περιπτώσει, μίαν ἢ πλείονας φωτεινὰς εἰκόνας παριστώσας καταστάσεις καὶ χρησιμευούσας πρὸς διάκρισιν ὄλων τῶν γίγνεσθαι (τῶν μὲν ἀπὸ τῶν δέ). Τὴν σύνθεσιν αὐτὴν εἰδικῆς τινος καὶ προσδιορισμένης καταστάσεως μετὰ τῆς γενικῆς καὶ ἀπροσδιορίστου ἀλλαγῆς ὑποκαθιστῶμεν εἰς τὸν ἰδιάζοντα χαρακτήρα τῆς ἀλλαγῆς. Ἀόριστός τις πολλότης γίγνεσθαι, διαφόρως χρώματισμένη, οὕτως εἶπειν, διέρχεται ὑπὸ τὰ ὄμματα ἡμῶν· παρασκευαζόμεθα διὰ νὰ βλέπωμεν ἀπλῶς διαφορὰς χρώματος, δηλαδή

καταστάσεις, ὑπὸ τὰς ὁποίας χρωματίζεται ἐν τῇ σκοτίᾳ γίνεσθαι τι, πάντοτε καὶ πανταχοῦ τὸ αὐτό, ἀμεταβλήτως ἄχρουν.

Ἐπιθέσωμεν ὅτι θέλει τις ν' ἀναπαραστήσῃ ἐπὶ τινος ὀθόνης ἔμφυχόν τινα σκηνήν, τὴν παρέλασιν ἑνὸς συντάγματος ἐπὶ παραδείγματι. Ἐπάρχει πρῶτος τις τρόπος νὰ ἐπιληφθῇ τις αὐτοῦ: νὰ σχεδιάσῃ σχήματα ἀρθρωτὰ παριστῶντα τοὺς στρατιώτας, ν' ἀποτυπώσῃ εἰς ἕκαστον ἐξ αὐτῶν τὴν κίνησιν τοῦ βαδίσματος, παικίλιουσαν, ἀπὸ ἀτόμου εἰς ἄτομον, καίτοι κοινήν εἰς τὸ ἀνθρώπινον εἶδος, καὶ νὰ προβάλλῃ τὸ σύνολον ἐπὶ τῆς ὀθόνης. Θὰ ἐχρειάζετο νὰ καταναλωθῇ εἰς τὸ μικρὸν τοῦτο παίγνιον τεράστιον ποσὸν ἐργασίας καὶ δὲν θὰ ἐπετύγχανέ τις, ἄλλως τε, εἰμὴ μετρώτατον ἀποτέλεσμα· πῶς νὰ ἀναπαραγάγῃ τὴν εὐκαμφίαν καὶ τὴν ποικιλίαν τῆς ζωῆς. Ἦδη, ὑπάρχει δεύτερος τις τρόπος, πολὺ εὐκολώτερος καὶ ταυτοχρόνως ἀποτελεσματικώτερος: νὰ λάβῃ ἐπὶ τοῦ διερχομένου συντάγματος σειράν τινα στιγμιοτύπων καὶ νὰ προβάλλῃ τὰ στιγμιότυπα ταῦτα ἐπὶ τῆς ὀθόνης, εἰς τρόπον ὥστε ν' ἀντικαθιστῶσι τάχιστα τὸ ἓν τὸ ἄλλο. Οὕτω, γίνεται ὁ κινηματογράφος. Μὲ φωτογραφίας, ἧν ἑκάστη παριστᾷ τὸ σύνταγμα ἐν ἀκινήτῳ τινὶ στάσει. ἀνασυνιστᾷ τὴν κινητικότητα τοῦ διερχομένου συντάγματος. Εἶναι ἀληθές ὅτι, ἐὰν εἶχομεν νὰ κάμωμεν μὲ μόνας τὰς φωτογραφίας, εἰς μάτην θὰ παρατηροῦμεν· δὲν θὰ τὰς ἐδλέπομέν ποτε νὰ ἔμφυχθῶσι· μὲ τὴν ἀκίνησίαν, ἔστω καὶ ἀπείρως προστιθεμένην εἰς ἑαυτήν, οὐδέποτε θὰ παρήγομεν κίνησιν. Διὰ νὰ ἔμφυχθῶσιν αἱ εἰκόνας, πρέπει νὰ ὑπάρχῃ μέρος τι ἐκ τῆς κινήσεως. Καὶ ὑπάρχει πράγματι ἡ κίνησις· εὐρίσκεται ἐν τῇ κινηματογραφικῇ μηχανῇ. Ἐπειδὴ ἐκτυλίσσεται ἡ κινηματογραφικὴ ταινία, φέρουσα, ἐκ περιτροπῆς, τὰς διαφόρους φωτογραφίας τῆς σκηνῆς ἐπακολουθοῦσας ἀλλήλας, δι' αὐτὸ ἕκαστος τῶν ἠθοποιῶν τῆς σκηνῆς ταύτης ἀνακτᾷ τὴν κινητικότητά του· ὀρμαθίζει πάσας τὰς διαδοχικὰς στάσεις του εἰς τὴν ἀόρατον κίνησιν τῆς κινηματογραφικῆς ταινίας. Ἡ μέθοδος λοιπὸν αὕτη συνίσταται εἰς τὸ ἐξάγειν ἐξ ὅλων τῶν κινήσεων ὅλων τῶν μορφῶν ἀπρόσωπόν τινα, ἀφηρημένην καὶ ἀπλήν κίνησιν, τὴν κίνησιν ἐν γένει, οὕτως εἰπεῖν, θέτειν αὐτὴν ἐν τῷ μηχανήματι καὶ ἀνασυνιστᾷ τὴν ἀτομικότητα ἑκάστης ἰδιαιτέρας κινήσεως, διὰ τῆς συνθέσεως τῆς ἄνωγμου ταύτης κινήσεως μετὰ τῶν προσωπι-

κῶν στάσεων. Τοιοῦτος εἶναι ὁ τρόπος τοῦ κινηματογράφου. Καὶ τοιοῦτος ἐπίσης εἶναι καὶ ὁ τρόπος τῆς γνώσεως ἡμῶν. Ἄντὶ νὰ προσκολληθῶμεν εἰς τὸ ἐσώτερον τῶν πραγμάτων γίνεσθαι, τοποθετούμεθα ἔξωθεν αὐτῶν, διὰ ν' ἀνχυσυμβῆτωμεν τεχνητῶς τὸ γίνεσθαι αὐτῶν. Λαμβάνομεν στιγμιαίως σχεδὸν ἀπόψεις ἐπὶ τῆς πραγματικότητος ἧτις διαβαίνει καί, ἐπειδὴ αὐταὶ εἶναι χαρακτηριστικαὶ τῆς πραγματικότητος ταύτης, μᾶς ἀρκεῖ νὰ τὰς ὀρμαθίζωμεν κατὰ μῆκος ἐνὸς γίνεσθαι ἀφηρημένου, ὁμοιομόρφου, ἀοράτου, κειμένου εἰς τὸ βάθος τοῦ μηχανήματος τῆς γνώσεως, διὰ νὰ μιμηθῶμεν ὅ,τι ὑπάρχει τὸ χαρακτηριστικὸν εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ γίνεσθαι. Ἀντίληψις, νόησις, γλῶσσα προβαίνουσι γενικῶς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Ἐὰν πρόκειται νὰ νοήσωμεν τὸ γίνεσθαι, ἢ νὰ τὸ ἐκφράσωμεν, ἢ καὶ νὰ τὸ ἀντιληφθῶμεν ἀκόμη, οὐδὲν ἄλλο πράττομεν εἰμὴ θέτομεν εἰς κίνησιν εἰδός τι ἐσωτερικοῦ κινηματογράφου. Πᾶν ὅ,τι προηγουμένως εἶπομεν συνοψίζεται, λοιπόν, εἰς τὸ ὅτι: ὁ μηχανισμὸς τῆς συνήθους γνώσεως ἡμῶν εἶναι κινηματογραφικῆς φύσεως.

Περὶ τοῦ ὅλως πρακτικοῦ χαρακτήρος τοῦ ἐγχειρήματος αὐτοῦ οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν εἶναι δυνατὴν. Ἐκάστη τῶν πράξεων ἡμῶν ἀποδίδει εἰς κάποιαν καταχώρησιν τῆς βουλήσεως ἡμῶν ἐν τῇ πραγματικότητι. Μεταξὺ τοῦ σώματος ἡμῶν καὶ τῶν ἄλλων σωμάτων ὑπάρχει διευθέτησις τις δυναμένη νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν διευθέτησιν τῶν ὑαλίνων τεμαχίων, τὰ ὅποια διὰ συνθέσεως σχηματίζουσι καλειδοσκοπικὸν τι σχῆμα. Ἡ ἐνεργητικότης ἡμῶν βαίνει ἀπὸ διευθετήσεως εἰς διευθέτησιν, προκαλοῦσα ἀναμφιδόλως ἐκάστοτε εἰς τὸ καλειδοσκοπικὸν νέον τιναγμὸν, ἀλλὰ μὴ ἐνδιαφερομένη διὰ τὸν τιναγμὸν καὶ μὴ βλέπουσα εἰμὴ τὸ νέον σχῆμα. Ἡ γνώσις λοιπόν, τὴν ὅποιαν ἀποκομίζει ἐκ τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης ἐπὶ τῆς φύσεως, ὀφείλει νὰ εἶναι ἀκριδῶς συμμετρικὴ τοῦ ἐνδιαφέροντος, τὸ ὅποτον λαμβάνει αὕτη διὰ τὴν ἰδίαν τῆς ἐπιχειρήσεως. Ὑπὸ τὴν ἐννοίαν ταύτην, θὰ ἠδύνατο νὰ λεχθῇ, ἐὰν δὲν εἶναι κατάχρησις παραβολῆς, ὅτι: ὁ κινηματογραφικὸς χαρακτήρ τῆς γνώσεως ἡμῶν περὶ τῶν πραγμάτων ὀφείλεται εἰς τὸν καλειδοσκοπικὸν χαρακτήρα τῆς προσαρμογῆς ἡμῶν εἰς αὐτά.

Ἡ κινηματογραφικὴ, λοιπόν, μέθοδος εἶναι ἡ μόνη πρακτικὴ, ἀφροῦ συνίσταται εἰς τὸν κανονισμὸν τῆς γενικῆς πορείας

τῆς γνώσεως ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πορείας τῆς δράσεως, ἐν ἀναμονῇ ὅπως ἡ λεπτομέρεια ἐκάστης πράξεως κανονισθῆ, μὲ τὴν σειράν της, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν λεπτομερειῶν τῆς γνώσεως. Διὰ νὰ εἶναι πάντοτε πεφωτισμένη ἡ δρᾶσις, πρέπει νὰ παρίσταται πάντοτε κατ' αὐτὴν ἡ διάνοια· ἀλλ' ἡ διάνοια, διὰ νὰ συνοδεύῃ οὕτω τὴν πορείαν τῆς ἐνεργητικότητος καὶ ν' ἀσφαλίζῃ τὴν κατεύθυνσιν αὐτῆς, ὀφείλει ν' ἀρχίσῃ προσαρμοζομένη πρὸς τὸν ρυθμὸν αὐτῆς. Ἐκτενῶς εἶναι ἡ δρᾶσις, ὅπως πᾶς παλμὸς τῆς ζωῆς διαλείπουσα λοιπὸν θὰ εἶναι καὶ ἡ γνώσις. Ὁ μηχανισμὸς τῆς ἱκανότητος τοῦ γινώσκειν συνεστήθη ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σχεδίου. Οὐσιαστικῶς πρακτικὸς, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ, τοιοῦτος ὅποιος εἶναι, εἰς τὴν διαλογισμὸν; Προσπαθήσωμεν, μετ' αὐτοῦ, νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν πραγματικότητα εἰς τὰς λοξοδρομίας τῆς καὶ ἴδωμεν τί θὰ συμβῇ.

Ἐπὶ τῆς συνεχείας κάποιου γίνεσθαι ἔλαβον σειράν τινα ἀπόψεων, τὰς ὁποίας συνέδεσα μεταξύ των διὰ «τοῦ γίνεσθαι ἐν γένει». Ἀλλ' ἐννοεῖται, δὲν δύναμαι νὰ μείνω ἕως ἐδῶ. Ὅ,τι δὲν εἶναι προσδιορίσιμον, δὲν εἶναι παραστάσιμον· περὶ τοῦ «γίνεσθαι ἐν γένει» δὲν ἔχω εἰμὴ ρηματικὴν τινα γνώσιν. Ὅπως τὸ γράμμα X σημαίνει ἄγνωστόν τι οἶονδήποτε, οὕτω καὶ τὸ «γίνεσθαι ἐν γένει», πάντοτε τὸ αὐτό, συμβολίζει ἐνταῦθα μεταλλαγὴν τινα ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔλαβον στιγμιότυπα· περὶ αὐτῆς ταύτης τῆς μεταλλαγῆς δὲν μὲ διδάσκει τίποτε. Θὰ συγκεντρωθῶ λοιπὸν, ἐξ ὀλοκλήρου ἐπιτῆς μεταλλαγῆς καί, μεταξύ δύο στιγμιότυπων, θὰ ἐρευνήσω τί συμβαίνει. Ἀλλ' ἀφοῦ ἐφαρμόζω τὴν αὐτὴν μέθοδον, φθάνω εἰς τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα. Τρίτη τις ἀποφίσις θὰ παρεμβῆθῃ ἀπλῶς μεταξύ τῶν δύο ἄλλων. Θὰ ἐπαναρχίζω ἐπ' ἀπειρον καὶ ἐπ' ἀπειρον θὰ προσθέτω ἀπόψεις ἐπὶ ἀπόψεων, χωρὶς νὰ ἐπιτύχω ἄλλο τι. Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς κινηματογραφικῆς μεθόδου θὰ καταλήξῃ, λοιπὸν, ἐνταῦθα εἰς διηνεκὴ ἐπανέναρξιν, ὅπου τὸ πνεῦμα μὴ δυνάμενόν ποτε νὰ ἱκανοποιηθῆ καὶ μὴ βλέπον ποῦ ν' ἀναπαυθῆ, θὰ πεισθῆ, ἀναμφισβόλως, καθ' ἑαυτό, ὅτι μιμεῖται διὰ τῆς ἀσταθείας τοῦ αὐτὴν ταύτην τὴν κίνησιν τοῦ πραγματικοῦ. Ἀλλ' ἐάν, παρασῶρον ἑαυτὸ εἰς τὸν ἴλιγγον, καταλήγη νὰ προκαλῆ εἰς ἑαυτὸ τὴν προαίσθησιν τῆς κινήσεως, ἢ ἐπιχειρήσῃς του ὅμως δὲν ἐπροχώρησεν, οὔτε βῆμα, ἀφοῦ τοῦτο ἀφήνεται πάντοτε μακρὰν τοῦ τέρματος. Διὰ

νὰ προχωρήσῃ μετὰ τῆς κινουμένης πραγματικότητος, θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπανεγκατασταθῇ ἐν αὐτῇ. Ἐγκατασταθῆτε ἐν τῇ μεταλλαγῇ καὶ θὰ συλλάβητε ταυτοχρόνως καὶ τὴν μεταλλαγὴν αὐτὴν ταύτην καὶ τὰς διαδοχικὰς καταστάσεις, εἰς ἃς δύναται ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ν' ἀκίνητοποιηθῇ αὕτη. Ἀλλὰ μὲ τὰς διαδοχικὰς αὐτὰς καταστάσεις, γενομένας ἔξωθεν ἀντιληπτὰς ὡς πραγματικὰς καὶ ὄχι δυναμικὰς ἀκίνησις, οὐδέποτε θ' ἀνασυστήσητε κίνησιν. Ὀνομάσατέ τας, κατὰ τὰς περιστάσεις, ποιότητας, μορφάς, θέσεις, διαθέσεις· θὰ δυνηθῆτε νὰ πολλαπλασιάσητε τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν, ἔσον ὡς ἀρέσκει, καὶ νὰ συμπλησιάζητε οὕτως ἐπ' ἄπειρον δύο ἀλλεπαλλήλους καταστάσεις· θὰ δοκιμάζητε πάντοτε πρὸς τῆς διαμέσου αὐτῶν κινήσεως τὴν ἀπογοήτευσιν τοῦ παιδίου, τὸ ὁποῖον ἤθελε, συμπλησιάζον ἀνοιχτὰς τὰς δύο τοῦ χεῖρας, νὰ συνθλίψῃ καπνόν. Ἡ κίνησις θὰ διολισθαίνῃ ἐν τῷ μεσοδιαστήματι, διότι πᾶσα ἀπόπειρα πρὸς ἀνασύστασιν τῆς μεταλλαγῆς διὰ καταστάσεων ἐπάγει τὴν παράλογον ταύτην πρότασιν ὅτι ἡ κίνησις ἀποτελεῖται ἐξ ἀκινήσιων.

Τοῦτο τὸ παρατήρησεν ἡ φιλοσοφία, ἀφ' ἧς ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς. Οἱ συλλογισμοὶ Ζήνωνος τοῦ Ἐλεάτου, καίτοι διατυπωθέντες πρὸς ὅλως διάφορον σκοπόν, δὲν λέγουσιν ἄλλο τι.

Κοιτάξατε τὸ ἰπτάμενον βέλος. Ἐν ἐκάστη στιγμῇ, λέγει ὁ Ζήνων, εἶναι ἀκίνητον, διότι δὲν θὰ εἶχε τὸν χρόνον νὰ κινήθῃ, δηλαδὴ νὰ καταλάβῃ τουλάχιστον δύο ἀλλεπαλλήλους θέσεις, παρ' ἔαν τῷ παρασχεθῶσι δύο τουλάχιστον στιγμαί. Ἐν δεδομένῃ λοιπὸν τινι στιγμῇ εὑρίσκεται εἰς ἀκίνησιον ἐν δεδομένῳ τινὶ σημείῳ. Ἀκίνητον ἐν ἐκάστῳ σημείῳ τῆς τροχιάς του, τὸ βέλος εἶναι, διαρκούντος παντὸς τοῦ χρόνου καθ' ὃν κινεῖται, ἀκίνητον.

Ναί, ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ βέλος δύναται ποτε νὰ εἶναι ἐν τινὶ σημείῳ τῆς τροχιάς του. Ναί, ἐὰν τὸ βέλος, τὸ ὁποῖον εἶναι κινούμενον, συνέπιπτε ποτε μὲ θέσιν τινά, ἧτις εἶναι ἀκίνητος. Ἀλλὰ τὸ βέλος δὲν εἶναι ποτὲ εἰς κανὲν σημεῖον τῆς τροχιάς του. Τὸ πολὺ-πολὺ δύναται νὰ εὔρη τις ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ εἶναι, ὑπὸ τὴν ἐννοίαν ὅτι διέρχεται ἐξ αὐτοῦ καὶ θὰ τῇ ἤτοι θεμιτὸν νὰ σταθῇ. Εἶναι ἀληθές ὅτι, ἐὰν ἐσταμάτα, θὰ ἔμενεν ἐκεῖ καὶ δὲν θὰ ἐπρόκειτο πλέον περὶ κινήσεως, μὲ τὴν ὁποίαν ἀσχολούμεθα. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι, ἐὰν τὸ βέλος ἀναχωρῇ ἐκ

τοῦ σημείου Α, διὰ τὴν πέση εἰς τὸ σημεῖον Β, ἢ κίνησιν τοῦ ΑΒ εἶναι τόσον ἀπλή, τόσον ἀναποσυνθέσιμος, ὡς κίνησις, ὅσον καὶ ἡ τάσις τοῦ ἐκτινάσσοντος αὐτὸ τόξου. Ὅπως τὸ σφάπνελλ, ἐκρηγνύμενον πρὶν ἐγγίσει τὴν γῆν, καλύπτει δι' ἀδιαίρετου κινδύνου τὴν ζώνην ἐκρηξέως, οὕτω καὶ τὸ βέλος, τὸ ὁποῖον βαίνει ἀπὸ τοῦ Α εἰς τὸ Β, ἐκτείνει διὰ μιᾶς, καίτοι ἐπὶ ἐκτάσεώς τινος διαρκείας, τὴν ἀδιαίρετον κινητικότητά του. Ἐπιθέσατε ἐν ἐλαστικῶν, τὸ ὁποῖον ταννύετε ἀπὸ τοῦ Α μέχρι τοῦ Β. Θὰ ἠδύνασθε νὰ διαιρέσητε τὸ τάννυμά του; Ἡ πορεία τοῦ βέλους εἶναι μία καὶ μόνη ἐνιαία ἀνάπασις. Ὅριζετε ἐν σημείον Γ, ἐν τῷ διανυθέντι διαστήματι, καὶ λέγετε ὅτι εἰς κάποιαν στιγμὴν τὸ βέλος ἦτο εἰς τὸ Γ. Ἐὰν ἦτο ἐκεῖ, τοῦτο σημαίνει ὅτι ἐσταμάτησεν ἐκεῖ καὶ δὲν θὰ ἔχετε πλέον μίαν πορείαν ἀπὸ τοῦ Α εἰς τὸ Β, ἀλλὰ δύο πορείας: μίαν ἀπὸ Α εἰς τὸ Γ καὶ ἑτέρου ἀπὸ τοῦ Γ εἰς τὸ Β με μεσολάβησιν τινὰ ἀκίνησις. Μία ἐνιαία κίνησις εἶναι ὁλόκληρος, καθ' ὑπόθεσιν, κίνησις μεταξὺ δύο στάσεων· ἐὰν ὑπάρχωσι διάμεσοι στάσεις, δὲν εἶναι πλέον ἐνιαία κίνησις. Κατὰ βάθος, ἡ πλάνη προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ κίνησις, ἀπαξ συντελεσθεῖσα, ἀπέθεσε κατὰ μῆκος τῆς πορείας τῆς ἀκίνητόν τινα τροχίαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶναι δυνατόν νὰ ὑπολογίσῃ τις ὅσαοδήποτε θελήσῃ ἀκίνησις. Ἐντεῦθεν συνεπέρανγον ὅτι ἡ κίνησις *συντελουμένη*, ἀπέθετεν ἐν ἐκάστη στιγμῶν ὑποκάτω αὐτῆς θέσιν τινὰ μεθ' ἧς συνέπιπτε. Δὲν βλέπουσιν ὅτι ἡ τροχία δημιουργεῖται διὰ μιᾶς· καὶ ἂν ἀκόμη ἐχρειάζετο πρὸς τοῦτο κάποιος χρόνος, καὶ ἂν ἠδύνατό τις νὰ διαιρέσῃ κατὰ βούλησιν τὴν τροχίαν ἀπαξ δημιουργηθεῖσαν, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ διαιρέσῃ τὴν δημιουργίαν τῆς, ἥτις εἶναι πράξις ἐν προόδῳ καὶ ὄχι πρᾶγμα. Ἐπιθέτειν ὅτι τὸ κινητὸν εἶναι εἰς τι σημεῖον τῆς διαδρομῆς, σημαίνει ὅτι διὰ μιᾶς ψαλιδιᾶς εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τέμνεται εἰς δύο ἢ διαδρομὴ καὶ ὑποκαθιστῶνται δύο τροχιαὶ εἰς τὴν θεωρουμένην κατ' ἀρχὰς ἐνιαίαν τροχίαν. Τοῦτ' ἐστὶ διακρίνειν δύο διαδοχικὰς πράξεις ἐκεῖ ὅπου, καθ' ὑπόθεσιν, δὲν ὑπάρχει παρά μία, τοῦτ' ἐστὶ, τέλος, μεταφέρειν εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν πορείαν τοῦ βέλους πᾶν ὅ,τι θὰ ἠδύνατο νὰ λεχθῆ περὶ τοῦ διαστήματος, τὸ ὁποῖον διήνυσεν, δηλαδὴ παραδέχεσθαι *αργιόγι* τὸν παραλογισμὸν ὅτι ἡ κίνησις συμπίπτει μὲ τὴν ἀκίνησιν.

Δὲν θὰ ἐνδιατρίψωμεν ἐνταῦθα ἐπὶ τῶν τριῶν ἄλλων συλλογισμῶν τοῦ Ζήνωνος. Τοὺς ἐξητάσαμεν ἄλλαχού. Περιοριζόμεθα νὰ ὑπομνήσωμεν ὅτι συνίστανται ἐπίσης εἰς ἐφαρμογὴν τῆς κινήσεως ἐπὶ τοῦ μήκους τῆς διανυθείσης γραμμῆς καὶ εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι πᾶν ὅ,τι εἶναι ἀληθὲς περὶ τῆς γραμμῆς εἶναι ἀληθὲς καὶ περὶ τῆς κινήσεως. Ἐπὶ παραδείγματι, ἡ γραμμὴ δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς ὅσαδήποτε μέρη θελήσῃ τις, οἴουδήποτε μεγέθους, καὶ εἶναι πάντοτε ἡ ἰδία γραμμὴ. Ἐντεῦθεν θὰ συμπεράνη τις ὅτι δικαιούται νὰ ὑποθέσῃ τὴν κίνησιν συνηθρωμένην κατὰ βούλησιν ἐκάστου καὶ ὅτι εἶναι πάντοτε ἡ αὐτὴ κίνησις. Θὰ ἐπιτύχῃ οὕτω σειρὰν παραλογισμῶν, οἵτινες πάντες θὰ ἐκφράζωσι τὸν αὐτὸν θεμελιώδη παραλογισμόν. Ἄλλ' ἡ δυνατότης ἐφαρμογῆς τῆς κινήσεως ἐπὶ τῆς διανυθείσης γραμμῆς δὲν ὑφίσταται εἰμὴ διὰ παρατηρητήν, ὅστις, ἰστάμενος ἔξω τῆς κινήσεως καὶ ἐξετάζων ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν τὴν δυνατότητα στάσεώς τινος, ἀξιοῖ νὰ ἀνασυνθέσῃ τὴν πραγματικὴν κίνησιν ἐκ τῶν δυνατῶν τούτων ἀκινήσιων. Ἐκλείπει, ἀφ' ἧς προσαρμόζεται τις διὰ τῆς σκέψεως εἰς τὴν συνέχειαν τῆς πραγματικῆς κινήσεως, τῆς ὁποίας ἕκαστος ἡμῶν ἔχει συνείδησιν, ὅταν ὑψώνη τὸν βραχίονα ἢ προχωρῇ ἐν βῆμα. Ἐννοοῦμεν καλῶς τότε ὅτι ἡ διανυθεῖσα μετὰξὺ δύο στάσεων γραμμὴ χαράσσεται διὰ μιᾶς καὶ μόνης ἀδιαιρέτου μονοκονδυλίας καὶ ματαίως θὰ ἐζήτει τις νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐπὶ τῆς χαρξάσης αὐτὴν κινήσεως διαιρέσεις ἀνταποκρινομένας πρὸς τὰς αὐθαίρετως ἐκλεγείσας διαιρέσεις τῆς γραμμῆς ἅπαξ χαραχθείσης. Ἡ διανυθεῖσα ὑπὸ τοῦ κινήτου γραμμὴ εἶναι ἐπιδεκτικὴ οἴουδήποτε τρόπου ἀποσυνθέσεως, διότι δὲν ἔχει ἐσωτερικὴν ὀργάνωσιν. Ἄλλὰ πᾶσα κίνησις εἶναι ἐσωτερικῶς συνηθρωμένη. Εἶναι ἡ ἀδιαιρέτος τις ἀνάπαλις (δυναμένη, ἄλλως τε, νὰ ἔχῃ μακροτάτην διάρκειαν), ἢ σειρὰ τις ἀδιαιρέτων ἀναπάσεων. Λογαριάσατε καὶ τὰς συναρθρώσεις τῆς κινήσεως ταύτης, εἶδ' ἄλλως μὴ κἀμνετε ὑπολογισμοὺς περὶ τῆς φύσεως αὐτῆς.

Ὅταν ὁ Ἀχιλλεὺς καταδιώκῃ τὴν χελώνην, ἕκαστον τῶν βημάτων του ὀφείλει νὰ λογαριασθῇ ὡς ἀδιαιρέτον, ἕκαστον βῆμα τῆς χελώνης ἐπίσης. Μετ' ἀριθμὸν τινα βημάτων, ὁ Ἀχιλλεὺς θὰ διασκελίσῃ τὴν χελώνην. Οὐδὲν ἀπλούστερον. Ἐὰν ἐπιμένετε νὰ διαιρῆτε περισσότερον τὰς δύο κινήσεις, διακρίνατε,

ἐνθεν κκκεῖθεν, ἐν τῇ πορείᾳ τοῦ Ἀχιλλέως καὶ ἐν τῇ πορείᾳ τῆς χελώνης, ὑποπολλαπλάσια τοῦ βήματος ἐκάστου αὐτῶν· ἀλλὰ σεδασθῆτε τὰς φυσικὰς συναρθρώσεις τῶν δύο πορειῶν. Ἐφόσον θὰ τὰς σεδασθῆτε, οὐδεμία δυσχέρεια θὰ προκύψῃ, διότι θ' ἀκολουθῆτε τὰς ὑποδείξεις τῆς ἐμπειρίας. Ἀλλ' ὁ δόλος τοῦ συλλογισμοῦ τοῦ Ζήνωνος ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ἀποσυντίθεται ἡ κίνησις τοῦ Ἀχιλλέως συμφῶνως πρὸς νόμον τινα αὐθαιρέτως ἐκλεγέντα. Ὁ Ἀχιλλεύς, κατὰ τὸν συλλογισμόν τοῦ Ζήνωνος, φθάνει διὰ τοῦ πρώτου πηδήματος εἰς τὸ σημεῖον ὅπου ἦτο ἡ χελώνη, διὰ δευτέρου πηδήματος εἰς τὸ σημεῖον εἰς ὃ μετέβη αὕτη, καθ' ὃν χρόνον ἐκεῖνος ἔκαμνε τὸ πρῶτον πῆδημα, καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ὁ Ἀχιλλεύς θὰ εἶχε πάντοτε νέον τι πῆδημα νὰ κάμῃ. Ἀλλ' εἶναι αὐτονόητον ὅτι ὁ Ἀχιλλεύς, διὰ νὰ φθάσῃ τὴν χελώνην, θὰ ἐνήργει ὅλως διαφορετικῶς. Ἡ ὑπολογιζομένη ὑπὸ τοῦ Ζήνωνος κίνησις δὲν θὰ ἦτο τὸ ἰσοδύναμον τῆς κινήσεως τοῦ Ἀχιλλέως, παρ' ἐὰν ἦτο δυνατόν νὰ πραγματοποιηθῆ τις τὴν κίνησιν ὅπως πραγματοποιεῖται τὸ διανυθὲν διάστημα, ὡς ἀποσυνθέσιμον δηλαδὴ καὶ ἀνασυνθέσιμον κατὰ βούλησιν. Ἀφ' ἧς γίνῃ δεκτὸς ὁ πρῶτος οὗτος παραλογισμὸς ὅλοι οἱ ἄλλοι ἔπονται (1).

Οὐδέν, ἄλλως τε, θὰ ἦτο ἀπλούστερον ἀπὸ τὸ νὰ ἐπεκταθῆ ὁ συλλογισμὸς τοῦ Ζήνωνος εἰς τὸ ποιοτικὸν γίνεσθαι καὶ εἰς τὸ ἐξελικτικὸν γίνεσθαι. Θ' ἀνευρίσκοντο αἱ αὐταὶ ἀντιφάσεις. Ὅτι ὁ παῖς γίνεται ἔφηδος, κατόπιν ὄριμος ἀνὴρ, γέρων τέλος,

(1) Δὲν θεωροῦμεν τὸ σόφισμα τοῦ Ζήνωνος ἀπορρίψιμον ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ γεωμετρικὴ πρόοδος $a(1 + 1/n + 1/n^2 + 1/n^3 + \dots)$, κ.τ.λ. ὅπου a σημαίνει τὴν ἀρχικὴν ἀπόστασιν μετὰ τοῦ Ἀχιλλέως καὶ τῆς χελώνης καὶ n τὴν σχέσιν τῶν δύο ἀντιστοιχῶν των ταχυτήτων, ἔχει πεπερασμένον τι ἄθροισμα, ἐὰν τὸ n εἴναι ἀνώτερον τῆς μονάδος. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου παραπέμπομεν εἰς ὃν συλλογισμόν τοῦ Evellin, τὸν ὁποῖον θεωροῦμεν ὡς ὀριστικόν (ἴδε Evellin, «Infini et quantité», Παρίσι, 1880 — ἐπίσης «Revue philosophique» 1881). Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἡ μαθηματικὴ — ὅπως προσέπκησάμεν ν' ἀποδείξωμεν ἐν προγενεστέρας ἐργασίᾳ — δὲν ὑπολογίζει καὶ δὲν δύναται νὰ ὑπολογίξῃ εἰμὴ ἐπὶ τοῦ μήκους. Ἐναγκάσθη, λοιπόν, νὰ ζητήσῃ τρόπον ἵνα μεταφέρῃ κατὰ πρῶτον εἰς τὴν κίνησιν, ἧτις δὲν εἶναι μήκος, τὴν διαιρετότητα τῆς γραμμῆς, ἣν διανύει, καὶ κατόπιν νὰ καταστήσῃ τὴν συμφωνίαν μετὰ τῆς ἐμπειρίας καὶ τῆς ἰδέας (ἀντιθέτου πρὸς τὴν ἐμπειρίαν καὶ πλήρους παραλογισμῶν) μιᾶς κινήσεως — μήκους, δηλαδὴ κινήσεως τινος ἐφηρμοσμένης ἐπὶ τῆς τροχιάς τῆς καὶ αὐθαιρέτως ἀποσυνθεσίμου ὡς αὕτη.

τοῦτο ἐννοεῖται, ἐὰν παρατηρήσῃ τις ὅτι ἡ ζωτικὴ ἐξέλιξις εἶναι ἐν προκειμένῳ αὐτῇ αὐτῇ ἢ πραγματικότης· παιδιότης, ἐφηβία, ὠριμότης καὶ γῆρας εἶναι ἀπλαῖ ἀπόψεις τοῦ πνεύματος, δυνατὰ στάσεις, τὰς ὁποίας φαντάζεται τις ἔξωθεν, κατὰ μήκος τῆς συνεχείας προόδου τινός. Δάδωμεν, ἀντιθέτως, τὴν παιδιότητα, τὴν ἐφηβίαν, τὴν ὠριμότητα καὶ τὸ γῆρας ὡς ὁλοκληρωτικὰ μέρη τῆς ἐξεκλίξεως; ἀποβαίνουνσι στάσεις πραγματικαὶ καὶ δὲν ἐννοοῦμεν πλέον πῶς εἶναι δυνατὴ ἢ ἐξέλιξις, διότι παρατεταγμένα ἀκίνητα οὐδέποτε θὰ ἰσοδυναμήσωσι πρὸς κίνησιν. Πῶς μὲ τὸ τετελεσμένον εἶναι δυνατόν ν' ἀνασυσταθῇ ὅ,τι τελεῖται; Πῶς, ἐπὶ παραδείγματι, ἀπὸ τῆς παιδιότητος, ἀπαξ θεθείσης ὡς πρᾶγμα, θὰ μεταδῇ τις εἰς τὴν ἐφηβίαν, ἀφοῦ, καθ' ὑπόθεσιν, ἔλαθεν ὡς δεδομένην μόνον τὴν παιδιότητα; Ἄς παρατηρήσῃ τις ἐξ ἐγγυτέρου· θὰ ἴδῃ ὅτι ὁ συνήθης μᾶς τρόπος τοῦ ὁμιλεῖν, ὅστις κανονίζεται συμφώνως πρὸς τὸν συνήθη μᾶς τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι, μᾶς ὁδηγεῖ εἰς πραγματικὰ λογικὰ ἀδιέξοδα, εἰς τὰ ὁποῖα περιπλεκόμεθα ἄνευ ἀνησυχίας τινός, διότι αἰσθανόμεθα συγκεχυμένως ὅτι εἶναι πάντοτε δυνατόν νὰ ἐξέλθωμεν αὐτῶν· θὰ ἤρκει πρὸς τοῦτο, πρᾶγματι, νὰ παραιτηθῶμεν τῶν κινηματογραφικῶν ἔξεων τῆς διανοίας ἡμῶν. Ὄταν λέγωμεν: «τὸ παιδίον γίνεται ἀνὴρ», ἄς προσέξωμεν νὰ ἐμβαθύνωμεν πολὺ εἰς τὴν κατὰ γράμμα ἐννοιαν τῆς ἐκφράσεως. Εὐρίσκομεν τότε ὅτι, ὅταν θέσωμεν τὸ ὑποκείμενον «παιδίον», τὸ κατηγορούμενον «ἀνὴρ» δὲν τῷ προσήκει εἰσέτι, καὶ ὅταν ἀπαγγείλωμεν τὸ κατηγορούμενον «ἀνὴρ», τοῦτο δὲν ἐφαρμόζεται πλέον εἰς τὸ ὑποκείμενον «παιδίον». Ἡ πραγματικότης, ἣτις εἶναι ἢ μετάβασις ἀπὸ τῆς παιδιότητος εἰς τὴν ὠριμον ἡλικίαν, μᾶς διαφεύγει μεταξὺ τῶν δακτύλων. Δὲν ἔχομεν εἰμὴ τὰς φανταστικὰς στάσεις «παιδίον» καὶ «ἀνὴρ» καὶ εἴμεθα ἐγγύτατα τοῦ νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ μία τῶν στάσεων τούτων εἶναι ἢ ἄλλη, τὸ ἴδιον ὅπως τὸ βέλος τοῦ Ζήνωνος εἶναι, κατὰ τὸν φιλόσοφον, εἰς ὅλα τὰ σημεία τῆς τροχιάς. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι, ἐὰν ἡ γλῶσσα ἐχύνετο, ἐν προκειμένῳ, εἰς τὴν μήτραν τοῦ πραγματικοῦ, δὲν θὰ ἐλέγομεν: «τὸ παιδίον γίνεται ἀνὴρ», ἀλλὰ: «ὑπάρχει γίνεσθαι ἀπὸ τοῦ παιδὸς εἰς τὸν ἄνδρα». Ἐν τῇ πρώτῃ προτάσει τὸ «γίνεται» εἶναι ῥῆμα ἀπροσδιορίστου ἐννοίας, προσωρισμένον νὰ καλύπτῃ τὸν παραλογισμόν, εἰς ὃν περιπίπτει τις

ἀποδίδων τὴν κατὰστασιν «ἀνήρ» εἰς τὸ ὑποκείμενον «παιδίον». Εἶναι σχεδὸν ὅπως ἡ κίνησις, ἢ αὐτὴ πάντοτε, τῆς κινηματογραφικῆς ταινίας, κίνησις κεκρυμμένη ἐν τῷ μηχανήματι, καὶ τῆς ὁποίας ὁ ρόλος εἶναι νὰ ὑπερθέτῃ, ἐπ' ἀλλήλων, τὰς διαδοχικὰς εἰκόνας, ἵνα μιμηθῇ τὴν κίνησιν τοῦ πραγματικοῦ ἀντικειμένου. Ἐν τῇ δευτέρᾳ προτάσει, τὸ «γίνεσθαι» εἶναι ὑποκείμενον. Ἔρχεται εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν. Εἶναι αὐτὴ αὕτη ἡ πραγματικότης παιδιότης καὶ ἀνδρική ἡλικία· δὲν εἶναι τότε πλέον εἰμὴ στάσεις δυναμικαί, ἀπλαῖ ἀπόψεις τοῦ πνεύματος· αὐτὴν τὴν φορὰν ἔχομεν αὐτὴν ταύτην τὴν ἀντικειμενικὴν κίνησιν καὶ ὄχι πλέον κινηματογραφικὴν τινα μίμησιν αὐτῆς. Ἄλλ' ὁ πρῶτος τρόπος τοῦ ἐκφράζεσθαι εἶναι ὁ μόνος βολικὸς εἰς τὰς διαλεκτικὰς ἡμῶν ἕξεις. Διὰ νὰ προσαρμοσθῶμεν πρὸς τὸν δεύτερον τρόπον ἐκφράσεως, θὰ ἔπρεπε ν' ἀπαλλαγῶμεν τοῦ κινηματογραφικοῦ μηχανισμοῦ τῆς σκέψεως.

Θὰ ἔπρεπε νὰ γίνῃ πλήρης ἀφαίρεσις, διὰ νὰ διαλυθῶσι, διὰ μιᾶς, οἱ θεωρητικοὶ παραλογισμοί, τοὺς ὁποίους προεκάλεσε τὸ ζήτημα τῆς κινήσεως. Τὸ πᾶν εἶναι σκοτία, τὸ πᾶν εἶναι ἀντίφασις, ὅταν ἀξιῇ τις μὲ καταστάσεις νὰ «κατασκευάσῃ» μίαν μετάδασιν. Ἡ σκοτία διαλύεται, ἡ ἀντίφασις καταπίπτει, ἀφ' ἧς τοποθετηθῇ τις κατὰ μῆκος τῆς μεταδόσεως, διὰ νὰ διακρίνῃ ἐν αὐτῇ καταστάσεις, ἐνεργῶν διὰ τῆς σκέψεως ἐγκαρσίας τομάς. Ἐν τῇ μεταβάσει ὑπάρχει κάτι περισσότερον ἀπὸ τὴν σειρὰν τῶν καταστάσεων, δηλαδή ἀπὸ τὰς δυνατὰς τομάς, ὑπάρχει ἐν τῇ κινήσει κάτι περισσότερον ἀπὸ τὴν σειρὰν τῶν θέσεων, δηλαδή ἀπὸ τὰς δυνατὰς στάσεις. Μόνον ὅτι ὁ πρῶτος τρόπος τοῦ βλέπειν εἶναι βολικώτερος εἰς τὰς μεθόδους τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος· ὁ δεύτερος τρόπος ἀπαιτεῖ, τουναντίον, ὅπως ἀνέλθῃ τις τὴν κλιτὸν τῶν διανοητικῶν ἕξεων. Πρέπει νὰ ἐκπληττώμεθα ἀντὶ τῆς φιλοσοφίας ὁπισθοχώρησε κατ' ἀρχὰς πρὸ παραμοίου ἄθλου; Οἱ Ἕλληνες εἶχον ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν φύσιν, ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ πνεῦμα ἀφημένον εἰς τὴν φυσικὴν του κλίσιν, ἐμπιστοσύνην πρὸ παντὸς εἰς τὴν γλῶσσαν, ὡς φυσικῶς ἐξωτερικεύουσαν τὴν σκέψιν. Παρὰ ν' ἀποδόσῃ τὸ ἄδικον εἰς τὴν στάσιν, ἣν ἐλάμβανον πρὸ τοῦ ροῦ τῶν πραγμάτων ἢ σκέψις καὶ ἡ γλῶσσα,